

Силабус
навчальної дисципліни
Етнолінгвістика
2021-2022 навчальний рік

Освітня програма	Філологія
Спеціальність	035 Філологія
Галузь знань	035.034 слов'янські мови та літератури (переклад включно), перша - російська
Рівень вищої освіти	другий (магістерський) рівень вищої освіти
Викладач	Ганна ВУСИК
Посилання на сайт	http://bdpu.org/faculties/ffsk/structure-ffsk/kaf-ukr-mova/composition-kaf-ukr-mova/vusik/
Контактний телефон	0501636586
E-mail викладача:	hanna.vusyk@gmail.com
Графік консультацій	субота, 11.00-12.00, ауд. 206, корпус БДПУ 56

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів / годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	Звітність
3 / 90 2 семестр – 3/90	16 2 семестр - 16	16 2 семестр – 16	58 2 семестр – 58	2 семестр – залік

Семестр: весняний

Мова навчання: російська

Ключові слова: етнолінгвістика, культура народу, мовна картина світу.

Мета та завдання курсу:

Метою викладання навчальної дисципліни «Етнолінгвістика» на другому (магістерському) рівні вищої освіти є формування уявлення про самотність етнічних мов та їх «картин світу», про механізми, які забезпечують взаєморозуміння між народами у процесі обміну культурними цінностями й життєвим досвідом.

Курс «Етнолінгвістика» займає важливе місце у підготовці здобувачів філологів. Завдання курсу – висвітлення сучасного етнолінгвістичного напрямку, шляхів його розвитку; дослідження лінгвістичних та філософських передумов та проблем, що мали вплив на виникнення та розвиток етнолінгвістики в Україні, пострадянському просторі та зарубіжжі. Особлива увага звертається на розуміння різних напрямів етнолінгвістики.

Курс «Етнолінгвістика» дає загальне уявлення про етнолінгвістику як міждисциплінарну науку, про зв'язок мови з духовною та матеріальною культурою народу. Етнолінгвістика вивчає мову як засіб отримання, збереження, обробки, переробки інформації про культуру етносу. Ця галузь мовознавства спрямована на дослідження способів концептуалізації й категоризації певною мовою світу дійсності та внутрішнього рефлексивного досвіду.

Міждисциплінарні зв'язки реалізуються з такими дисциплінами як «Вступ до мовознавства», «Теорія мовленнєвої комунікації», «Лінгвокультурологія», «Психолінгвістика», «Педагогічна лінгвістика»; «Лінгвістичний аналіз тексту».

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **знати:**

- 1.теоретичну базу й методологію етнолінгвістики;
- 2.становлення етнолінгвістики як науки в мовознавстві;
3. розвиток української етнолінгвістики; принципи і джерела етнолінгвістичної науки;
- 4.своєрідність етнолінгвістичної культури, особливості проведення аналізу мовних одиниць з урахуванням національно-культурних цінностей у мові;
- 5.відомості про вплив культури на формування мовних категорій і концептів та національно-культурний потенціал лексичного, пареміологічного і фразеологічного фондів мови;

6. інформацію про символи як одиниці мови, етнічний (національний) концепт і концептосферу мови; репрезентацію в мовних фактах стереотипів як соціокультурно маркованих одиниць ментально-лінгвального комплексу;

7. поняття про коди культури, їх класифікацію та способи репрезентації в українській мові.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент буде **вміти**:

- орієнтуватися в колі проблем етнолінгвістики з урахуванням навчальних концентрів мовознавства й суміжних із ним наук;
- розкривати базові поняття етнолінгвістики; визначати зв'язок мови з національною психологією, розуміти сутність відбиття у мові національного характеру та менталітету;
- досліджувати мову в аспекті культури носіїв національної мови (зв'язок між етнолінгвістикою й фольклористикою, етнографією, етнолінгвістикою й лінгвокультурологією, етнолінгвістикою й етнопсихологією);
- виконувати етнолінгвістичний аналіз текстів; визначати етнічну конотацію як експонент культури в мовних знаках.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач	Програмні результати навчання
<p>ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в галузі лінгвістики і літературознавства в процесі професійної діяльності або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.</p> <p>ЗК 1. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК 7. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК 8. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК 11. Здатність проведення досліджень на належному рівні.</p> <p>СК 1. Здатність вільно орієнтуватися в різних лінгвістичних напрямках і школах.</p> <p>СК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення філологічної науки.</p> <p>СК 4. Здатність здійснювати науковий синтез і структурування мовного/мовленнєвого й літературного матеріалу з урахуванням класичних і новітніх методологічних принципів.</p> <p>СК 7. Здатність вільно користуватися спеціальною термінологією в обраній галузі філологічних досліджень.</p>	<p>ПР 1. Оцінювати власну навчальну та науково-професійну діяльність, будувати і втілювати ефективну стратегію саморозвитку та професійного вдосконалення.</p> <p>ПР 2. Упевнено володіти державною та іноземною мовами для реалізації письмової та усної комунікації, зокрема в ситуаціях професійного й наукового спілкування; презентувати результати досліджень державною та іноземною мовами.</p> <p>ПР 4. Оцінювати й критично аналізувати соціально-особистісно та професійно значущі проблеми і пропонувати шляхи їх вирішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування.</p> <p>ПР 5. Знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різного рівня.</p> <p>ПР 6. Застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації.</p> <p>ПР 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями і школи в лінгвістиці.</p> <p>ПР 9. Характеризувати теоретичні засади (концепції, категорії, принципи, основні поняття тощо) та прикладні аспекти обраної філологічної спеціалізації.</p> <p>ПР 10. Збирати й систематизувати мовні та літературні факти.</p> <p>ПР 11. Здійснювати науковий аналіз мовного, мовленнєвого й літературного матеріалу, інтерпретувати та структурувати його з урахуванням доцільних методологічних принципів, формулювати узагальнення на основі самостійно опрацьованих даних.</p> <p>ПР 12. Дотримуватися правил академічної доброчесності.</p> <p>ПР 14. Створювати, аналізувати та редагувати тексти різних стилів та жанрів.</p>

Зміст курсу:

Тема 1. Етнолінгвістика в історії лінгвістическої мислі.

Спор между «универсалистами» и «релятивистами». Платон и Аристотель. Средневековые реалисты и идеалисты. Грамматика Пор-Рояль. Взгляды В. фон Гумбольдта, А.А. Потебни, неогумбольдтианцев. Теория лінгвістическої відносительності. Взгляды Эдуара Сепира и Бенджамина Уорфа. Интерпретация Б. Уорфом материала языков североамериканских индейцев и сопоставление его со «среднеевропейскими» языками. Спорные идеи Б. Уорфа как отправная точка развития этнолінгвістики. Славянская этнолінгвістика А.А. Потебня о национальной специфике языка. Школа Н.И. Толстого. Необходимость комплексного изучения народной культуры во всех ее проявлениях: вербальном (лексика, фразеология, паремнология, фольклорные тексты), акциональном (обряды), ментальном (верования). Интегральность традиционной духовной культуры.

Тема 2. Лінгвістическа картина мира.

Определение понятия «картина мира». Картина мира и язык. Лексическая единица и концепт. Балканская картина мира. Воссоздание картины мира древних народов. Историческая лінгвістика и воссоздание картины мира праиндоевропейцев, прауральцев, древних германцев.

Тема 3. Объективная реальность и ее лінгвістическа интерпретация.

Цветовые обозначения в различных языках. Базовые цветовые обозначения. Теория стадийного возникновения базовых цветовых обозначений Д. Берлина и П. Кея. Понятие фокусного цвета. Современные работы, основанные на экспериментальных данных. Эксперимент по выявлению базовых цветов и восприятию маргинальных цветов. Системы счисления у разных народов. Наиболее простые системы счета (один-два-три-много), счет по частям тела, классификационные системы счета, системы счета с разными основаниями (четверичная, пятеричная: двадцатеричная). Грамматическое число.

Тема 4. Социальная реальность и ее лінгвістическа интерпретация.

Термины родства, принятые у разных народов. Классификационные и описательные термины родства. Способы описания систем родства. Слова, обозначающие социальные статусные позиции, в языковой системе разных народов.

Тема 5. Пространство и время и их выражение в языке.

Пространственное восприятие и его языковое выражение. Пространственные метафоры как основа абстрактного мышления. Способы выражения времени в разных языках. Народная таксономия Языковое, обиходное и научное знание. Понятие о прототипе. Классификационные и прототипические способы устройства народной таксономии. Методики выявления прототипов у носителей разных языков. Значение слова и прототип.

Тема 6. Метафора как способ представления культуры.

Теория метафоры. Основные характеристики метафоры как явления культуры. Теория концептуальной метафоры Дж. Лакоффа и М. Джонсона. Когнитивная метафора как основной способ осмысления абстрактного через конкретное. Проблема универсальности базовых когнитивных метафор. Специфичность категориальной системы конкретного языка.

Тема 7. Слово и этническая принадлежность.

Роль языка и его значение в ормировании национального самосознания. Соотношение понятий «язык» и «народ». Представления о проявлениях этнического характера языка, о формировании чувства родного языка.

Тема 8. Фразеология как «культурный компонент» языка.

Язык и нормы поведения. Фразеология – зеркало народной культуры. Этнокультурное исследование фразеологии. Фразеология и вопросы перевода. Язык и культурные модели. Язык как способ закрепления, передачи и формирования стереотипных представлений. Национально-культурная специфика речевого поведения. Проблема двуязычия и бикультурности. Невозможность овладения иной культурой без овладения языком, связанным с данной культурой. Взаимосвязь обучения языку и обучения культуре.

Методи навчання: впровадження інтерактивних методів навчання (робота в малих групах, метод проблемного викладу матеріалу), робота з художнім текстом, метод бесіди, комп'ютерна підтримка навчального процесу.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

- **Політика щодо дедлайнів та перескладання роботи,** які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).

- **Політика щодо академічної доброчесності:** списування під час контрольних робіт та заліків заборонені. Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час онлайн тестування та підготовки практичних завдань в процесі заняття.
- **Політика щодо відвідування:** відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. Через об'єктивні причини (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в онлайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність: персональний комп'ютер, проектор, екран/інтерактивна дошка.

Система оцінювання та вимоги:

Оцінювання знань студентів здійснюється на основі результатів поточного та підсумкового контролів. Підсумкова оцінка є сумою балів набраних під час поточного та підсумкового контролів і вираховується за 100-бальною шкалою.

Поточний контроль здійснюється під час практичних занять. При оцінюванні на практичних заняттях враховується активна участь студентів у занятті, здатність відповідати на питання за вивченим матеріалом, обговорення дискусійних питань, виконання практичних завдань, самостійної роботи.

Підсумковий контроль відбувається у формі заліку.

Таблиця 1. Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах

Вид контролю	Максимальна вага поточного та підсумкового контролю у балах	Підсумкова оцінка/ семестровий залік
Поточний контроль		100
Практичні заняття	60	
Самостійна робота	40	

Розподіл набраних здобувачем балів під час практичних занять

Види робіт	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Практичне заняття 1	3	5	7	8,5
Практичне заняття 2	3	5	7	8,5
Практичне заняття 3	3	5	7	8,6
Практичне заняття 4	3	5	7	8,6
Практичне заняття 5	3	5	7	8,6
Практичне заняття 6	3	5	7	8,6
Практичне заняття 7	4	6	8	8,6
Максимальна кількість набраних балів	22	30-36	40-50	60

Розподіл набраних здобувачем балів під час самостійної роботи

Самостійна робота	Кількість набраних балів			
	незадовільно	задовільно	добре	відмінно
Тема 1-3	3	6	10	13
Тема 4-6	3	6	10	13
Тема 7-9	4	8	10	14

Максимальна кількість набраних балів	10	20	30	40
---	-----------	-----------	-----------	-----------

Таблиця 3. Шкала оцінювання поточного та підсумкового контролю

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
39-50	відмінно	зараховано	A (відмінно)
32-38	добре		B (добре)
26-31			C (добре)
21-25			D (задовільно)
14-20	E (задовільно)		
8-13	незадовільно	не зараховано	FХ (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-7	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Підсумкова оцінка є сумою балів, набраних за весь курс навчання та під час екзамену (50+50=100) та вираховується за національною шкалою та шкалою ЄКТС.

Таблиця 4. Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка за шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
78-89	добре		B (добре)
65-77			C (добре)
58-64			D (задовільно)
50-57	E (задовільно)		
35-49	незадовільно	не зараховано	FХ (незадовільно) з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Список рекомендованих джерел:

Базова

1. Кононенко В. І. Українська лінгвокультурологія. Київ: Вища школа, 2008. 327 с.

2. Пінчук О. Нариси з етно- та соціолінгвістики. Київ: Просвіта, 2005. 152 с.

Допоміжна

3. Бацевич Ф. С. Духовна синергетика рідної мови. Київ: ВЦ «Академія», 2009. 192 с.

4. Голубовська І. О. Етнічні особливості мовних картин світу. Київ: Логос, 2004. 284 с.

5. Єрмоленко С. Я. Мовно-естетичні знаки української культури. Київ: Інститут української мови НАН України, 2009. 352 с.

6. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колі суміжних наук. *Мовознавство*. 2004. № 5–6. С. 23–35.

7. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика. *Мовознавство*. 2001. № 5. С. 48–63.

8. Колоїз Ж. В. Українська пареміологія : навч. посіб. для студ. фак- ту української філології. Кривий Ріг: КПІ ДВНЗ «КНУ», 2014. 349 с.

9. Кононенко В. І. Символи української мови. Івано ранківськ, 1999. 270 с.

10. Кононенко В. І. Мова і народна культура. *Мовознавство*. 2001. № 3. С. 62–69.

Інтернет-ресурси

1. Бібліотека БДПУ (www.bdpu.org/library)

2. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського (<http://www.nbuv.gov.ua>)

3. Лінгвістичний портал з української мови (<http://www.mova.info>)

4. Шарманова Н. М. Етнолінгвістика : навчальний посібник для студентів факультету української філології/ Н. М. Шарманова ; за ред. Ж. В. Колоїз. Кривий Ріг: НПП АСТЕРІКС, 2015. 192 с.
<http://elibrary.kdpu.edu.ua/jspui/bitstream/0564/298/1/N.%20M.%20Sharma%20-%20Etnolinguistika.pdf>

5. Кононенко О. Українська міфологія та культурна спадщина. Харків : Фоліо, 2011. 728 с.
<http://elib.nplu.org/view.html?id=2410>

6. Гумбольдт Вільгельм - Язык и философия культуры, скачать бесплатно книгу в формате fb2, doc, rtf, html, txt
http://royallib.com/book/gumboldt_vilgelm_yazik_i_filosofiya_kulturi.html

7. Потебня А.А. Мысль и язык.pdf

https://vk.com/doc-36270223_121897818?dl=16c402676f43281c50